

IV — NEPRIJATELJSKA OFENZIVA NA ZUMBERAK

1. Obrana na Plešivici

Štab 69. rezervnog korpusa sa sjedištem u Zagrebu uočio je svu opasnost za komunikaciju Zagreb — Karlovac i uopće za šire područje Karlovca od jakih snaga NOV koje su se prikupljale u Zumberku i karlovačkom sektoru. Sem ovoga, imao je i konkretne informacije o planiranom napadu jedinica NOV na važno neprijateljsko uporište Ozalj¹. U s. Ozalj se nalazila hidrocentrala koja je Karlovac i njegovu industriju snabdijevala električnom strujom. Zbog toga je neprijatelj tokom čitavog rata posvećivao veliku pažnju odbrani tog uporišta. Da bi predupredio ovu akciju, štab 69. rezervnog korpusa odlučio se na ofenzivne akcije prema žumberačkoj grupaciji NOV, pod nazivom »dinkirhen« (Dünkirchen).² Po mjestima i vremenu neprijateljskog dejstva vjerojatno je da je pomenuta operacija imala svoje tri etape. Prva etapa ofenzive bio je udar 22. juna po jedinicama 34. divizije u rejonu s. Sv. Jana — s. Plešivica. Druga etapa predstavlja udar po

¹ U prilogu izvještaja Glavnog stožera domobranstva od 24. juna 1944. kaže se: »Snage 8. divizije otišle prema Zumberku i spojile se sa snagama 34. divizije. Namjera im je izvršiti napad Ozalj«. (Arhiv VII, k. 39, reg. br. 24 /1—2).

² U izvještaju art. diviziona poglavnikove gardijske brigade za juni kaže se: ...»Prema zapovijesti PTS od 29. juna 1944. godine određena je odmah na to 1 bitnica u podhvat »Dünkirchen II«. Ova baterija je učestvovala u borbi sa vatrenih položaja u s. Krašić od 29. juna do 3. jula i gađala ciljeve u s. Bude, 9. Okrug, s. Slavetić i visove prema Zumberku i podržavala nastupanje 7. polic. bataljona« (UDB Zagreb, mikrofilm 33/570).

jedinicama 8. divizije u rejonu Krašić — Pribić od 26. juna do 6. jula. Treća etapa ofenzive jeste opšte nastupanje novodovedenim jakim snagama ka Zumberku i Beloj krajini, koje je otpočelo 9. jula i trajalo do 15. jula.

U cijelom toku ofenzive ili njenim etapama učestvovala su slijedeće neprijateljske jedinice: 1. donska brigada 1. KKD, 1. rez. lovački puk, 4. policijski puk (7. i 10. policijski bataljon), jedinice 3. ustaške brigade, 4. ustaški bataljon Zagrebačke ustaške posadne brigade i jedinice 2. pješadijske brigade.

*

Neprijatelj, koji je imao na ovom terenu dobro organiziranu obavještajnu službu, saznao je podatke o rasporedu jedinica 34. divizije i odlučio se da iznenadnim napadom iz Samobora i Jastrebarskog opkoli i uništi jedinice 34. divizije koje su se nalazile u rejonu s. Plešivica — s. Sv. Jana.

Neprijateljski plan (sudeći po njegovom dejstvu) bio je najvjerojatnije slijedeći: 22. juna rano ujutro jakim snagama iz Jastrebarskog razbiti partizanske snage kod Sv. Jane i odbaciti ih prema zapadu, zatim izbiti na k. 871 istovremeno sa snagama iz sjevera (Bregana — Samobor), i posjedanjem Plešivice (k. 780) potpuno okružiti partizanske snage u rejonu s. Plešivica, a zatim ih koncentričnim dejstvima uništiti.

Radi materijaliziranja ovog plana upotrijebljene su slijedeće jedinice: 1. rez. lov. puk³ (iz Jastrebarskog i Karlovca) i štabna četa 10. ustaškog bataljona,⁴ iz pravca Jastrebarskog — u ukupnoj jačini oko 800 vojnika i 10. policijski bataljon⁵ sa tri čete (iz Bregane) i dijelovi 4. usta-

³ Dnevni izvještaj Župske redarstvene oblast; Karlovac (Arhiv VII, k. 159, reg. br. 55/8—1).

⁴ Izvještaj za mjesec jun 1. zbornog područja (Arhiv VII, k. 58, reg. br. 6/1—28).

⁵ Na dokumentu koji se nalazi u Arhivu VII, k. 1230, reg. br. 36—7/4 olovkom se nalazi stavljena zabilješka o saslušanju zarobljenog pripadnika 10. polic. bataljona gdje se kaže: »22. VI u borbi učestvovali 1, 2. i 4. kompanija i štab bataljona sa oko 400 ljudi. Pošli 21. VI oko 21.30 sati iz Bregane. Ujutro oko 6 sati stigli u podlučje Kozljaka...« (iznad s. Prodin Dol — primjedba autora)

škog bataljona (iz Samobora) — u jačini oko 600 vojnika iz pravca Samobora. Neprijatelj je za ovaj napad upotrijebio ukupno oko 1.400 vojnika, podržanih sa nekoliko tenkova, oklopnih automobila, dosta artiljerije i avijacijom.

Iz pravca Jastrebarskog neprijatelj je napadao pravcima prema: s. Sv. Jana; s. Kupeč-Dol; s. Plešivica (glavnom komunikacijom) i s. Desinec — s. Prhoć — s. Plešivica, a iz pravca Samobor prema: s. Rude — s. Plešivica; i s. Lipovec — Japetić (k. 871).

Neprijatelj je otpočeo napad u 5 sati istovremeno napadom na pravcu Jastrebarsko — Sv. Jana i Samobor — s. Lipovec. Iznenadnim i snažnim napadom njegove snage iz Jastrebarskog zauzele su s. Sv. Janu, odbacile Karlovačku brigadu u pravcu s. Spigelski breg i naglo izbile preko s. Ivančići na Japetić. Istovremeno snage iz Samobora odbacile su jedinice Zumberačkog partizanskog odreda na pravcu Samobor — Japetić i izbile sa sjevera na Japetić. Tim spajanjem na k. 871 izvršen je prvi dio neprijateljskog plana, tj. opkoljavanje brigade »Franjo Ogušinac Seljo« u rejonu s. Plešivica.

Međutim, ovaj napad na jedinice Karlovačke brigade i Žumberački partizanski odred stvorio je istovremeno mogućnost brigadi da izađe na položaje i da organizirano dočeka neprijatelja. 3. bataljon je zauzeo položaje u s. Plešivica, i to 1. četom je zaposjeo glavnu komunikaciju ispred crkve, 3. četom dio ispred puta s. Plešivica — s. Prilipje i 2. četom, ojačanom sa 2 teška mitraljeza, dio iznad s. Plešivice. 2. bataljon: 3. četom, ojačanom teškim mitraljezom položaje južno od s. Prilipje, 1. četom iznad s. Prilipje a 2. četom je ostavio u rezervi. (Ova četa je odmah početkom borbe zauzela položaje do 1. čete). 1. bataljon je početkom borbe upućen na kotu iznad s. Plešivice da obezbijedi pravce koji izvedu iz Samobora, ojačavajući odbranu Zumberačkog partizanskog odreda.

Oko 6 sati naletio je avion koji je mitraljirao položaje naših jedinica, pošto mu je neprijateljska pješadija signalnim raketama označila gdje se oni nalaze. To je u isto vrijeme bio i demaskirajući signal, koji je jedinicama brigade pokazao gdje se neprijatelj nalazi.

Neprijatelj je otpočeo opće nastupanje oko 7,30 sati u pravcu s. Plešivica i s. Prilipje. Jedinice 3. bataljona

(1. i 3. četa) i 2. bataljona (3. četa) pustile su neprijatelja na blisko odstojanje i zatim otvorile snažnu vatru i odbile ovaj njegov prvi napad. Neprijatelj je poslije toga otvorio artiljerijsku, minobacačku i vatru iz tenkova od koje su jedinice imale 11 ranjenih. U isto vrijeme neprijatelj je pokušao da obide 1. i 3. četu 1. bataljona. Kada je obilazio desno krilo 3. bataljona na njega je otvorena vatra iz teških mitraljeza 2. bataljona, nakon čega se neprijatelj odmah povukao. Isto tako je 2. četa 3. bataljona težim mitraljezima odbila pokušaj neprijatelja da obide čete u s. Plešivici na njihovom lijevom boku.

U međuvremenu su neprijateljske snage iz Samobora počele odbacivati snage Zumberačkog partizanskog odreda na pravcu Samobor — Plešivica i štab brigade uočava svu težinu situacije u koju dolazi brigada. Zato se odlučuje da sa jedinicama što prije napusti s. Plešivicu i zauzme dominantne kote iznad s. Plešivice i s. Prilipje.

Treća četa 2. bataljona je upornom odbranom zadržavala dalje nastupanje neprijatelja kako bi obezbijedila izvlačenje jedinica 3. bataljona iz s. Plešivice, iako je imala već prilično gubitaka (ranjeni su komandir i komesar čete, 1 vodnik voda, vodnik mitraljeskog voda bataljona, 1 desetar i 1 borac).

Druga četa 3. bataljona štitila je izvlačenje 1. i 3. čete. Međutim, u tom momentu su neprijateljske snage izbile na kote iznad s. Plešivice. Jedinice 3. bataljona, koje su se još nalazile u s. Plešivici našle su se u teškoj situaciji. Brzom intervencijom komandanta 3. bataljona Ajdinović Ljubana, koji je naredio da teški mitraljezi otvore što jaču vatru na neprijatelja — otklonjena je trenutna opasnost i jedinice 3. bataljona su se bez gubitaka izvukle u pravcu s. Prilipje i zajedno sa 3. četom 2. bataljona, pod zaštitom jedinica 2. bataljona, ušle u sastav brigade na koti iznad s. Prilipja. Tu su se našli i neki dijelovi Zumberačkog partizanskog odreda sa svojim komandantom Balaš Bocom.

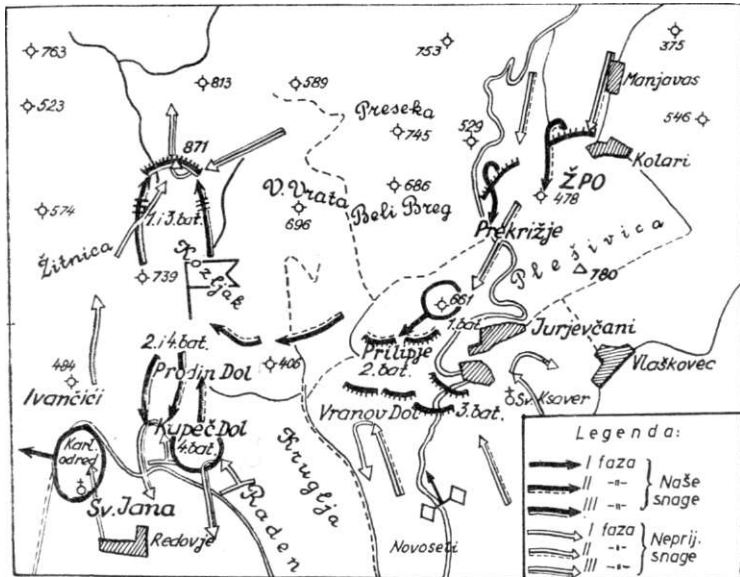
Po naređenju štaba divizije i lično načelnika štaba divizije Pekić Dušana, koji je uzeo vrlo aktivnog učešća u ovim borbama, brigada je trebalo da zauzme prostoriju s. Prodin-Dol — k. 739 — k. 871 (Japetić). Prema s. Prodin-Dol već se odranije nalazio 4. bataljon. Brigada je

trebalo da na toj prostoriji zaštititi ranjenike (kojih je već bio povelik broj) i ostali materijal i da dejstvuje dijelom snaga prema k. 871, a dijelom prema s. Prodin-Dol.

U vezi sa tim naređenjem brigada je sa ranjenicima u 10,30 sati krenula u jarak prema Sopotu, a zatim prema Kozljaku, gdje je stigla oko 12 sati. U zaštitnici brigade nalazile su se jedinice Zumbračkog partizanskog odreda. Tu je došao u sastav brigade i 4. bataljon sa četom za vezu i minobacačkim vodom.

Po dolasku u rejon Kozijaka, štab brigade naređuje 1. i 3. bataljonu da ovladaju k. 871, a 2. i 4. bataljon da se aktivno angažiraju u pravcu s. Prodin-Dol i s. Kupeč-Dol.

Bataljoni upućeni prema k. 871 do 14 sati zbacili su neprijatelja sa te najdominantnije kote. Poslije toga je 3. bataljonu naređeno da krene u pravcu s. Prodin-Dol da bi ojačao dejstva 2. i 4. bataljona. Neprijatelj je, međutim, ubrzo iza tog ponovo izvršio napad na Japetić i uspio da potisne jedinice 1. bataljona. Zbog ovakve situacije 3. ba-

Borba kod Plešivice 22. juna 1944.

*Narodni heroj Marijan Badel,
prvi politički komesar brigade*

taljon je vraćen na taj pravac i zajedno sa 1. bataljonom jurišao i ponovo zbacio neprijatelja sa ove kote, pri čemu su se posebno istakle 1. i 2. četa 1. bataljona i 2. i 3. četa 3. bataljona. Neprijatelj poslije toga nije više napadao na ovom dijelu i otpočeo je sa povlačenjem prema Samoboru i s. Bregana.

Bataljoni upućeni prema s. Prodin-Dol primijetili su neprijateljsku kolonu u pokretu prema Jastrebarskom. Odmah je postavljen jedan mitraljez i 3 puškomitraljeza i otvorena iznenadna vatra. U isto vrijeme otvorena je vatra na neprijateljske snage u s. Prodin-Dol. Štabovi 2. i 4. bataljona dogovarali su se na isturenoj osmatračnici o zajedničkoj akciji prema s. Prodin-Dol. U tom trenutku ranjena su iz jednog mitraljeskog rafala oba komandanta bataljona. To je unekoliko usporilo rad ovih dvaju bataljona. No, uprkos toga, zbog njihovog dejstva neprijatelj nije mogao da izvuče svoje snage iz s. Prodin-Dol. Zato

je neprijatelj u 19 sati, uz snažnu podršku artiljerije i minobacača, napao na cijelom sektoru od s. Prilipje do s. Sv. Jane. Bataljoni su bili prisiljeni da se povuku nekoliko stotina metara unazad, što je omogućilo neprijatelju da na kraju izvuče svoje snage. Pod zaštitom mraka neprijatelj se u 22 sata povukao prema Jastrebarskom (skica br. 17).

Prilikom neprijateljskog napada na jedinice Karlovačke brigade u Sv. Jani, u selu se zatekao politički komesar brigade Marjan Badel." Početkom borbe htio je da se probije do brigade. Pri tome je naletio na neprijatelja i bio teško ranjen u nogu. Nije dozvolio da ga živog uhvate, borio se do kraja i hrabro poginuo. Bio je to za brigadu i za diviziju veliki gubitak. Njegove zasluge za brigadu — za sve njene uspjehe, vojničke i političke — bile su velike. Bio je uzoran drug i omiljen među borcima i narodom.

Brigada je prilikom ove borbe imala 11 poginulih i 34 ranjena⁷. Prema našim procjenama (jer neprijateljskih dokumenata o tome nema), neprijatelj je imao 15 mrtvih i do 80 ranjenih. U borbi je utrošeno 11.400 metaka, 64 mine za laki bacač, 46 tromblonskih bombi i 7 ručnih bombi.

Brigada je u ovoj borbi postigla, bez sumnje, veliki uspjeh i od početka do kraja zadržala punu slobodu manevra, ali učinjene su i ozbiljne greške.

Prije svega, nije trebalo da Karlovačka brigada, pa i 3. brigada 8. divizije, čitav dan pasivno posmatraju tešku borbu brigade »Franjo Ogulinac Seljo« protiv nadmoćnijeg neprijatelja. Uporna borba brigade omogućavala je ostalim snagama da manevrom u bok i pozadinu učine poraz neprijatelja još većim i težim. Takva situacija, ne pritanje u pomoć jedne jedinice drugoj, mogla je dovesti do gubitka međusobnog povjerenja, i izazvati i druge posljedice.

Naređenje štaba divizije da se posjednu dominantni visovi stvorilo je mogućnost za slobodu manevra. Uprkos

⁶ Badel Marijan je za svoje vanredne zasluge proglašen za narodnog heroja Jugoslavije.

⁷ Arh'.v VII, k. 1223, reg. br. 34/2: Operativni izvještaj štaba 34. divizije, op. br. 172 od 10. jula 1944.; k. 1230, reg. br. 35—2/4: Operativni izvještaj štaba brigade, op. br. 137 od 25. juna 1944. Operativni izvještaji bataljona, reg. br. 36—6/4: reg. br. 36—8/4: reg. br. 36—5/4: i reg. br. 36—7/4.

nepovoljnom položaju u prvoj fazi borbe, brigada je u drugoj fazi popravila svoj položaj, osigurala je sigurnu odstupnicu i obezbijedila pri tome relativno velik broj ranjenika.

Gubici brigade bili bi sigurno mnogo manji da se vodilo računa o ukopavanju i maskiranju. Pogotovo o tome nisu vodili računa rukovodioci, što je razlog da je u toj borbi ranjen relativno veliki broj starješina. Dejstva jedinica 2. i 3. bataljona u s. Plešivici i s. Prilipje bila su taktički vrlo dobra. Takav rad je omogućio da se sve jedinice, bez težih gubitaka, izvuku iz relativno teške situacije. Posebno treba istaći borbenost boraca i jedinica u cjelini, pokretljivost na teškom terenu i snalažljivost i umješnost načelnika štaba divizije Pekić Dušana i komandanta brigade Tojagić Milana.

Napad na brigadu »Franjo Ogulinac Seljo« bio je uvod u skoro stalne 20-dnevne neprijateljske ofenzivne aktivnosti. Tom i daljom svojom akcijom neprijatelj je omeo planiranu operaciju 8. 13. i 34. divizije na Ōzalj, Źorkovac i Stative, od koje se na vojnom i na političkom planu mnogo očekivalo.

Štab 4. korpusa je 25. juna predložio Glavnom štabu Hrvatske da se brigada »Franjo Ogulinac Seljo« za visoku svijest i borbenost, kao i za pokazane uspjehe proglasi udarnom, a Glavni štab Hrvatske je slijedećeg dana usvojio ovaj predlog.⁸ Odluku o proglašenju brigade udarnom saopćio je na sastanku cjelokupnog komandnog kadra brigade Borojević Slavko, član političkog odjela 34. divizije. Vijest o proglašenju brigade udarnom primljena je u jedinicama sa velikim zadovoljstvom, jer je to bilo priznanje za dotadašnje uspjehe brigade i podstrek za nova pretnuća i zalaganja. Povodom toga izdati su i posebni brojevi džepnih novina, kroz čiji sadržaj su provejavale i sve teškoće koje je brigada morala prebroditi od svog formiranja. Za neke veće proslave nije bilo vremena, jer je neprijatelj nastavio ofenzivu prema Zumberku. Brojno stanje brigade na licu iznosio je 25. juna 527 boraca, od

⁸ Glavni štab NOV i PO Hrvatske odgovorio je 25. juna 1944. slijedeće: »Usvaja se predlog. Seljina brigada proglašena Udarnom. Objaviće se slijedećom naredbom«. (Arhiv VII, k. 429 A, reg. br. 4—13/1).

toga: 1. bataljon 119, 2. bataljon 99, 3. bataljon 101 i 4. bataljon 96 boraca i rukovodilaca. Od naoružanja brigada je toga dana imala, sem pušaka: 20 šmajsera, 29 puškomitraljeza, 7 mitraljeza, 5 lakih i 2 teška bacača, 1 pt-pušku i 2 tromblona.⁹

Poslije borbe kod s. Plešivice brigada je zauzela nove položaje u rejonu s. Hrašća, s. Višošević i s. Draganoš.

*

U toku 25/26. juna Karlovačka brigada 34. divizije i 3. brigada 8. divizije rušile su prugu Zagreb — Karlovac između željezničke stanice Zdenčina i Jastrebarsko. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je obezbjeđivala i prihvatala te jedinice u povratku. U tom cilju su 1. i 4. bataljon zauzeli položaje južno od s. Sv. Jana. 2. bataljon ostao je u dosadašnjem rejonu s. Hrašća, obezbjeđivao pozadinske dijelove brigade i ujedno osmatrao pravac koji izvodi iz s. Petrovine. 3. bataljon je u s. Toplica obezbjeđivao štab divizije, njegove pozadinske i druge dijelove, kao i intendanturu Karlovačke brigade.¹⁰ Jedinice su uspješno porušile prugu, tako da je promet na pruži Zagreb — Karlovac uspostavljen tek u toku 27. juna. Neprijatelj nije uopće izlazio iz svojih uporišta.

2. Borbe od 27. juna do 15. jula

27. juna jače neprijateljske snage napale su jedinice 8. divizije. Sa desnim krilom tih snaga, koje su napadale pravcem s. Petrovina — s. Slavetić, vodio je borbu 2. bataljon brigade od 10 do 18 sati. Oko 15 sati štab brigade naređuje da 1. četa 2. bataljona sa dvije čete 3. brigade 8. divizije izvrši napad na neprijateljske snage na koti između s. Rastok i s. Brebrovac. Neprijatelj je privremeno zbačen, ali je zbog povlačenja dweju četa 8. divizije ponovo izbio na tu kotu, odbacujući sa nje 1. četu 2. bataljona. U

⁹ Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 6/3:

¹⁰ Isto, k. 1230, reg. br. 6—1/2: Naređenje štaba brigade, op. br. 136 od 25. juna 1944.

18 sati ponovljen je napad istim snagama, ali ga je neprijatelj odbio.¹¹

28. juna u 20,30 sati štab 4. korpusa je naredio štabu 34. divizije da odmah, u vezi sa napadom 8. divizije na liniju s. Strmac — s. Hrženik — s. Krašić, pripremi napad na Gornji, Donji i Crkveni Pribić.¹² Štab 34. divizije odredio je za napad brigadu »Franjo Ogulinac Seljo«. Oko 24 sata naređeno je bataljonima da se prikupe u rejonu s. Okrug radi planiranog zajedničkog napada sa jedinicama 3. brigade 8. divizije na G. Pribić.

Napad na G. Pribić 29. juna ujutro nije uspio zbog jakih neprijateljskih snaga a i zbog nedovoljno energično izvođene akcije, pa je u zoru naređeno bataljonima da se povuku. Brigada je imala 2 ranjena. 1. bataljon, koji je poslije povlačenja brigade ostao u s. Okrug, napadnut je oko 11 sati iz pravca s. Pribić od dijelova 7. policijskog bataljona, podržanog baterijom haubica. Neprijateljski napad je odbijen. Bataljon je imao 1 mrtvog i 2 ranjena. Računa se da je neprijatelj imao 15 izbačenih iz stroja. 2. bataljon, koji se poslije povlačenja od s. Pribić nalazio u šumi iznad s. Slavetić, u blizini pozadinskih jedinica brigade i divizije, napadnut je iz zraka i imao je dva ranjena.¹³

Štab divizije uočio je slabost stalnog angažiranja svih snaga divizije na položajima, koje je dovodilo do toga da štab divizije ne raspolaže ni jednom svježom i odmornom jedinicom, pa je odlučio da brigadu »Franjo Ogulinac Seljo« povuče u rezervu i odmor u širi rejon s. Goljak.¹⁴

U toku 30. juna brigada se nalazila u šumarcima blizu svojih rejona razmještaja. Oko 15 sati 2. bataljon je dobio zadatak od komandanta divizije da sa dvije čete izvidanjem ustanovi da li se neprijateljske snage još nalaze u

¹¹ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 5/8: Izvještaj štaba 2. bataljona od 2. jula 1944.

¹² Isto, k. 1224, reg. br. 4/6: Depeša štaba 4. korpusa br. 99 od 28. juna 1944.

¹³ Isto, k. 1230, reg. br. 37/4: Izvještaj štaba brigade od 1. jula 1944; reg. br. 9/7; reg. br. 10/7; reg. br. 5/8; reg. br. 6/9; i reg. br. 1/10: Izvještaji štabova bataljona.

¹⁴ Isto, k. 1223, reg. br. 14/1: Naređenje štaba 34. divizije od 29. juna 1944.

s. Petrovini. Čete su se susrele sa neprijateljskom patrolom i ubile jednog podoficira. U samom selu Petrovini naišle su na jače neprijateljske snage i čete su se povukle prema s. Rastok, a u toku noći se vratile u rejon razmještaja.

Istog dana popodne neprijatelj je počeo da se, pod pritiskom snaga 8. divizije, povlači sa linije Pribić — Krašić. Karlovačka brigada i 4. bataljon brigade »Franjo Ogućlinac Seljo« uporedo su gonili neprijatelja u pravcu G. Kupčina i sadejstvovali snagama 8. divizije, koje su gonile neprijatelja pravcem Krašić — Draganići. Bataljon je preko s. Pribića izbio u s. Krupače i snažnom vatrom tukao neprijatelja u povlačenju. Pri tom je imao 2 lakše ranjena borca.

Po naređenju štaba 4. korpusa, brigada je 2. jula u 12 sati izvršila marš i do 20 sati zauzela položaje u rejonu s. Relić (1. bataljon) — s. Baroni Selo (2. bataljon) — s. Bučari Selo (3. bataljon) — s. Prvinići (4. bataljon) i ujutro 3. jula smijenila 3. brigadu 8. divizije¹⁵. Za 4/5. juli bio je planiran napad 34. divizije na uporište Zorkovac, ali se od toga odustalo, jer je 4. jula obavještajna služba štaba dobila informaciju da su 3. jula u rejon Jastrebarsko, Draganići, Karlovac i Samobor počeli pristizati dijelovi 1. kozačke konjičke divizije.¹⁶

Rano ujutro 6. jula, neprijatelj koji se u toku noći privukao selu D. Prekrižju iz pravca Krašića izvršio je iznenadan napad na snage 1. bataljona koje su se nalazile u s. Donje Prekrižje i bataljon se povukao prema Gornjem Prekrižju. Bataljon je bio iznenađen zbog toga što vod 1. čete, koji je bio na položaju, nije bio dovoljno oprezan. Vod je bio potpuno iznenađen i imao kod toga 1 poginulog i 1 zarobljenog. Neprijatelj nije kretao dalje već se bez borbe vratio u pravcu Krašića.

¹⁵ Arhiv VII, k. 1233, reg. br. 159 od 2. jula 1944. i k. 1230 reg. br. 50/1: Naređenje štaba brigade op. br. 141 od 2. jula 1944.

¹⁶ Zumberački NOP odred javio je svojom depešom br. 102 od 4. jula štabu 34. divizije slijedeće: »3. VII. je došlo 800 Čerkeza iz Odre vlakom u Karlovac. Manji dio istih ostao je u Draganiću. Isto toliko došlo je 1 o. mj. u Samobor. Njihove namjere nisu nam poznate«. (Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 4'6).

Istog dana prije ponoći, brigada je dobila zadatak da zajedno sa 3. brigadom 8. divizije prebaci ranjenike u Pokuplje, kojih je već bio veliki broj.¹⁷ U vezi s tim, brigada je 7. jula u 1 sat izvršila marš preko s. Slavetić u rejon Sv. Jana — s. Prodin-Dol. 3. bataljon je u isto vrijeme krenuo u s. Sošice da prihvati ranjenike koje je trebalo slijedećeg dana do 12 sati dopratiti do 3. brigade 8. divizije koja je bila smještena u Sv. Jani. U 14 sati, po pristizanju ranjenika, brigada kreće u pravcu s. Plešivica u slijedećem rasporedu: 1. i 2. bataljon grebenom iznad s. Prilipje i s. Plešivica, 3. bataljon je obezbjeđivao u s. Plešivica pravac koji izvodi iz Jastrebarskog, a 4. bataljon nalazio se u pret-hodnici kolone. 3. brigada 8. divizije obezbjeđivala je neposredno ranjeničku kolonu.

Na 1. i 2. bataljon koji su marševali grebenom, obezbjeđujući ranjenike iz pravca Samobora, iznenada je iz s. Prekrižje otvorena snažna i jednovremena artiljerijska, minobacačka i pješadijska vatra. Istovremeno je primijećen pokret lakih tenkova iz s. Prekrižje u pravcu s. Plešivica. Bataljoni su odmah na mjestima gdje su se zatekli zauzeli odbrambene položaje, a pt-puške oba bataljona hitno su bile postavljene na samu komunikaciju i iz njih je odmah otvorena vatra na tenkove. Dalji pokret tenkova, poslije otvaranja vatre iz pt-pušaka, bio je obustavljen. Oba bataljona su držala položaje sve dok ranjenička kolona nije u redu okrenuta i vraćena natrag u pravcu s. Sv. Jana. Držanje boraca i rukovodilaca bilo je dobro, niko nije ni pomišljao na bilo kakvo povlačenje dok se ranjenici ne povuku. Sem nekoliko jače ili slabije kontuziranih, bataljoni nisu imali gubitaka. Napad je izvršio 10. policijski bataljon iz s. Bregane, koji je baš toga dana vršio marš preko s. Plešivica da bi učestvovao u ofenzivi na Zumberak, koja je već bila u toku.

Neprijatelj je, poslije početnih neuspjeha svojih jedinica, vršio pregrupiranje i dovođenje novih snaga.

Brigada se, osim 4. bataljona, u toku noći prebacila u širi rejon s. Slavetić. 4. bataljon je produžio pokret u

¹⁷ Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 17/1: Naređenja štaba 34. divizije br. 162 od 6. jula 1944; reg. br. 18/1 i br. 163 od 7. jula 1944. i k. 1230, reg. br. 11—1/2: Naređenje štaba brigade op. br. 143 od 6. jula 1944.

Pokuplje kao pratnja komandanta 4. korpusa Oreščanin Bogdana. Prilikom prelaska željezničke pruge, između Jastrebarskog i Draganića, naišao je na zasjedu. U napad je upućena 2. četa, koja je izvršila juriš i razbila zasjedu. U borbi je bio ranjen politički komesar 4. bataljona i dva borca iz 2. čete. Poginuo je i jedan oficir iz štaba 4. korpusa. Bataljon je ostao u Pokuplju do 25. jula kada je krenuo u Kordun u sastav brigade. Za vrijeme boravka u Pokuplju bataljon je jednom išao na rušenje pruge.

U toku 8. jula brigada je sa 3 svoja bataljona bila u rejonu u s. Slavetić, s tim što se 2. bataljon nalazio u s. Okrug, a 1. četa 3. bataljona u s. D. Goljak.

Od 2. do 9. jula neprijatelj je, poslije neuspjelih pokušaja da u drugoj fazi ofenzive nešto više učini, izvršio pregrupiranje i doveo na sektor Žumberka nove snage — 1. brigadu 1. kozačke konjičke divizije. Na neprijateljskoj strani u ofenzivi sada učestvuju: 1. brigada (oko 5.000 vojnika), 1. rez, lovački puk (oko 1.800 vojnika), 7. i 10. policijski bataljoni 4. policijskog puka (oko 1.200 vojnika) i dijelovi 3. ustaške brigade — sve ukupno oko 9.000 — 10.000 vojnika. Svim tim neprijateljskim snagama komandovao je 69. armijski korpus sa sjedištem u Zagrebu.

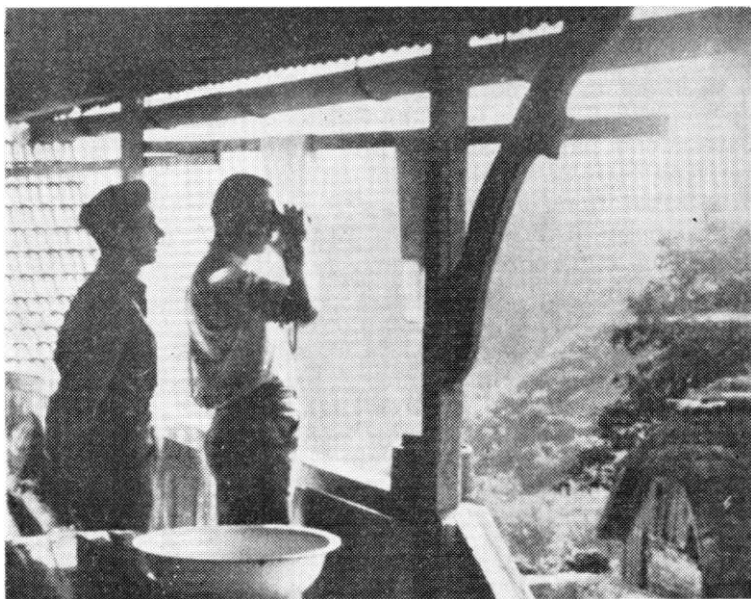
Na našoj strani u borbama su učestvovalе slijedeće jedinice: 8. divizija (od 11. jula bez 3. brigade), 34. divizija sa brigadom »Franjo Ogulinac Seljo« i Žumberačkim partizanskim odredom, 15. divizija (sa brigadom »Ivan Cankar« i Belokrajinskim odredom i od 13. jula i brigadom »Matija Gubec«.

Polazna neprijateljska osnovica za napad bila je Bubenjarci — Ozalj — Krašić — Pribić.

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo«, bez 4. bataljona, svojim rasporedom u s. Slavetić — s. Okrug ugrožavala je desni bok neprijateljskih snaga na pravcu Pribić — Prekrižje — Oštre. Da bi otklonio tu opasnost neprijatelj 9. jula energično napada brigadu iz pravca: s. Sv. Jana — s. Slavetić, s. Petrovina — s. Slavetić, s. Brebrovac — s. Okrug i s. Pribić — s. Okrug. U napadu iz pravca s. Sv.

Jana učestvuju 7. policijski bataljon, a iz ostalih rejonu dijelovi 1. kozačke konjičke divizije.

Štab brigade bio je već u toku noći obaviješten da se u rejonu Sv. Jana nalaze jače neprijateljske snage. Patrola upućena da ispita situaciju nije uspjela da prikupljene informacije dostavi štabu brigade, jer je neprijatelj u međuvremenu već nastupao glavnim snagama u pravcu s. Goljak.

Komandant 34. divizije Martin Dasović i načelnik štaba Dušan Pekić osmatraju tok borbe. Zumberak juna 1944.

U 8 sati neprijatelj je znatno nadmoćnijim snagama napao 3. četu 3. bataljona u s. Goljak. Dok je ta četa vodila borbu i druge dvije čete su izašle na položaj. Štab bataljona je dobrim manevrom onemogućio svaki pokušaj neprijatelja da obide lijevo krilo bataljona i da prodre u pozadinu brigade. Neprijatelj je snažno tukao minobacačkom vatrom. Bataljon se poslije duže borbe povukao na greben zapadno od s. Slavetić i tu zaustavio dalji neprija-

teljski napad. U toj borbi bataljon je imao 2 mrtva i 8 ranjenih. Sa zauzetih položaja neprijatelj je odmah otvorio vatru na jedinice u s. Slavetić, produžio napad pokretom i u isto vrijeme napao s. Slavetić i iz pravca s. Petrovina. podržan sa tri tenka i artiljerijom iz rejona s. Petrovina i s. Dolanjski Jarak. Jedinice 1. bataljona su se brzim manevrom izvukle iz s. Slavetić i zauzele položaj na grebenu zapadno od sela, odakle su snažnom vatrom zadržale njegov dalji pokret.

Drugi bataljon, koji je bio na položaju u s. Okrug, izašao je već u 4 sata na položaj sa 1. četom prema s. Pribić, a sa 2. četom prema s. Brebrovac. Oko 5 sati primijećene su neprijateljske snage kod Popove klijeti na pravcu 1. čete. Vođa patrole Stančić Mile ubio je jednog neprijateljskog vojnika. U međuvremenu, neprijatelj je na pravcu 1. i 3. bataljona već upao u s. Slavetić, a primijećene su bile u pokretu dvije kolone u pravcu s. Okrug i to jedna iz pravca s. Brebrovac prema 2. četi i druga iz pravca s. Pribić prema 1. četi. Imajući u vidu situaciju u Slavetiću, štab bataljona je 3. četom iz rezerve zatvorio put koji iz Slavetića vodi u Okrug. Za vrijeme pokreta svojih kolona neprijatelj je na jedinice 2. bataljona otvorio artiljerijsku i minobacačku vatru, a kada se približio na oko 400 metara naše snage su otvorile jaku vatru. On je plegao, ali nije uzvratio vatrom. No, u međuvremenu je neprijatelj i iz s. Slavetić krenuo jednom kolonom prema s. Okrug i otvorio bočnu vatru na jedinice 2. bataljona u s. Okrug. Zbog ovakve situacije, a ne uspjevši uspostaviti vezu sa ostalim snagama brigade, štab 2. bataljona je donio u 12 sati odluku za povlačenje na kotu sjeverno od s. Dol. U zaštitnicu je određen jedan vod 2. čete, koji je oko deset minuta u žestokoj borbi zadržao neprijateljski pokušaj da izbije na zapadnu ivicu s. Okrug i da zahvati jedinice 2. bataljona u povlačenju preko brisanog prostora. Sa istočnih padina kote, sjeverno od s. Dol, organizirana je bila podrška i prihvat zaštitnice teškim mitraljezom koji je bio već ranije upućen na taj položaj. Bataljon se na nove položaje povukao bez gubitaka, gdje je odmah uspostavljena veza sa štabom 34. divizije i sa 3. bataljonom 3. brigade 8. divizije u s. Sorževu. Do 16 sati bilo je mirno. U isto

vrijeme upućena je 2. četa sa zamjenikom komandanta bataljona Lojić Milom preko s. Dol da ispita situaciju u s. Okrug.

U međuvremenu u s. Slavetić neprijatelj se, ne uspjevši da ovlada kotama iznad sela, pripremao na povlačenje. Po pokretima unazad i slabljenju vatre, štab brigade je na vrijeme uočio ove njegove namjere i sa 1. i 3. bataljonom izvršio snažan pritisak prema s. Okrug, računajući da je vjerojatno to njegov rejon prikupljanja za dejstva planirana u narednom periodu. Štab 2. bataljona, uočivši ovo neprijateljsko povlačenje i prikupljanje u s. Okrug, uputio je sve jedinice na položaje prema s. Okrug i naredio jednovremenu i snažnu vatru po prikupljenom neprijatelju, koji nije mogao da odmah organizira vatru, a poslije je otvorio snažnu i organiziranu vatru iz svih oružja. U međuvremenu je naišla vrlo snažna oluja i prekinula svaku akciju i sa jedne i sa druge strane.

Brigada je u ovoj borbi imala 3 mrtva i 6 ranjenih (dva komandira četa). Posebno je imala dva poginula od nagazne mine koje je postavila Karlovačka brigada, a o njihovom mjestu nije obavijestila brigadu »Franjo Ogulinac Seljo«. Neprijateljski gubici nisu mogli biti utvrđeni, ali prema tadašnjoj procjeni, broj izbačenih iz stroja iznosi je oko 50 vojnika i starješina.¹⁸

U ovim borbama brigada je iako oslabljena (bez 4. bataljona), uspješno dejstvovala i onemogućila neprijatelju da postigne svoj cilj. Brzim izlaskom na dominantne visove i upornom odbranom ona je postepeno preuzimala inicijativu u svoje ruke. 2. bataljon, mada bez veze sa pretpostavljenim štabom, dejstvovao je aktivno i u skladu sa situacijom.

U toku noći, 9/10. jula i u toku 10. jula, jedinice brigade držale su stare položaje, izuzev s. Okrug, i to: s. Goljak (3. bataljon), s. Slavetić (1. bataljon), s. Bude (2. bataljon), sa isturenim dijelovima prema Sv. Jana, s. Petrovina i s. Okrug.

U dosadašnjim borbama jedinice Zumberačke operativne grupe imale su veliki broj ranjenika, koje je trebalo

Arhiv VII, 1230, reg. br. 40—4/4: Izvještaj štaba brigade, op. br. 148 od 10. jula 1944.; reg. broj 7/9: i reg. br. 43—1/4, str. 1: Izvještaji štabova bataljona.

što prije evakuirati na sigurnije mjesto i time omogućiti veću slobodu dejstva jedinica. Za taj zadatak određena je 3. brigada 8. divizije, a brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je određena da preuzme dotadašnji zadatak 3. brigade. U tom cilju jedinice brigade su prikupljene u s. Pečno, odakle je izvršila noćni marš pravcem: s. Pečno — s. Višči Vrh — s. Gornja Vas — s. Hartje — s. Želježno — s. Kupčina i ujutro 11. jula oko 7 sati dostigla s. Oštre gdje je bio marševski cilj. Iz s. Oštre bataljoni su odmah, bez odmora, krenuli na određene im položaje.

Brigada je (bez 4. bataljona) zauzela položaj u dva ešelona, i to 1. i 2. bataljon su činili prvi ešelon i 3. bataljon drugi (1. bataljon u G. Oštrcu, 2. u D. Oštrcu i 3. u s. Ognjanovac).

Još dok je vršeno smjenjivanje jedinica 3. brigade, uočeno je neprijateljsko podilaženje položajima. Zbog toga bataljoni nisu imali mogućnosti da zauzmu položaje koji bi bili pogodniji za odbranu, da organiziraju efikasniji vatretni sistem, a ni vremena za bilo kakve fortifikacijske radove. To je znatno umanjilo upornost odbrane.

Oko 9,30 sati neprijateljski napad je bio u punom zamahu. Glavne snage neprijatelj je forsirao preko Donjeg Oštrca i preko Tupčine ka s. Duralija i Kokoti, sa namjerom da okruži naše glavne snage, za koje je pretpostavljao da se nalaze u Gornjem Oštrcu koji je taktički veoma jak odbrambeni položaj. Neprijatelj je bio u znatnom preimućstvu u odnosu na oslabljene i premorene jedinice brigade, a počeo se osjećati i nedostatak municije svih vrsta. U takvoj situaciji brigada je pružila ipak dobar otpor, ali se, radi izrazite nadmoćnosti neprijatelja, morala povući na nove položaje.

Prvi bataljon se organizirano, sopstvenim prihvatom i bez gubitaka, povukao preko s. Kokota na bezimenu kotu sjeverozapadno od s. Kokota, gde je odmah zauzeo nove položaje za odbranu.

Drugi bataljon se povukao prema s. Dragište, gdje je dijelom snaga zauzeo položaje (jedna četa i jedan vod), a drugi dio snaga bio je u samom selu. Vod 1. čete nalazio se na položaju na putu, u šumi, na oko 700 — 800 metara prema Oštrcu, k. 569 i kontrolirao puteve koji izlaze iz tog pravca. Stab 2. bataljona nije očekivao da će nepri-

jatelj brzo djelovati i nije preduzeo sve neophodne mjere borbenog obezbjeđenja, a pogotovo nije posvetio dovoljno pažnje vodu 1. čete koji je bio na obezbjeđenju u šumi. Oko 17 sati neprijatelj je na čitavom odsjeku brigade prešao ponovo u napad. Glavne snage je usmjerio preko s. Dragište i Ognjanovac ka s. Visoče, sa tendencijom da se širi prema jugozapadu. Vod 2. bataljona u šumi bio je, zbog slabog osmatranja, iznenađen i razbijen, pri čemu je nestao vodnik tog voda sa puškomitraljezom i 3 borca. U situaciji u kakvoj se nalazio, 2. bataljon nije bio spreman da pruži organiziraniji otpor i štab bataljona je naredio četama da se povuku ka crkvi sv. Jakob, jugozapadno od s. Visoče.

U međuvremenu se povukao i 3. bataljon u s. Visoče, gdje je zauzeo položaje za odbranu. Prvi bataljon se zadržao na bezimenoj koti sjeverozapadno od s. Kokota do povlačenja brigade iz s. Visoče, kada se i on povukao preko s. Plavci ka Kordićima, na kotu 692.

2. bataljonu, koji se prikupljao kod crkve sv. Nikole i tu zauzimao položaje za odbranu, bilo je naređeno da se povuče u s. Visoče, gdje je zauzeo položaje za odbranu u južnom dijelu sela. Kada je uočeno nadiranje manjih neprijateljskih dijelova ka crkvi sv. Jakoba, upućena je tamo 1. četa 2. bataljona, ali je bilo kasno, jer se neprijatelj već dohvatio crkve i utvrdio u njoj, a istovremeno je otpočeo energičan napad na s. Visoče. U takvoj situaciji, štab brigade je bio primoran da donese odluku da se napusti s. Visoče. Četa 2. bataljona koja je upućena ka crkvi sv. Jakoba i koja je, u stvari, trebalo da obezbijedi izvlačenje brigade iz s. Visoče ka s. Kordić, bila je trenutno pokolebana snažnom neprijateljskom vatrom iz crkve i napustila položaje. Pretila je opasnost da neprijatelj izbije na kosu iznad crkve i vrlo opasno ugrozi brigadu na brisanom prostoru. Trčecim korakom četa je upućena na bezimenu kotu iznad s. Kordići i sa tih položaja obezbijedila izvlačenje brigade. Četa je ostala na tom položaju do pada mraka. Neprijatelj toga dana nije kretao naprijed.

Svim jedinicama brigade, osim najnužnijih obezbjeđenja, dat je preko noći kratak odmor i vrijeme za sređivanje jedinice. 1. i 2. bataljon prenoćili su na položajima u s. Kordići, a 3. bataljon u s. Radinović.

Brigada je imala 2 poginula i 3 ranjena. Neprijatelj je tog dana napao i druge jedinice Zumberačke operativne grupe. — 1. brigada 8. divizije sprečavala je prodor neprijatelja u pravcu s. Dančulovići i povukla se do pada mraka na liniju s. Dančulovići — s. Tupac; 2. brigada 8. divizije i brigada »Ivan Cankar« 15. divizije sprečavale su prodor neprijatelja u pravcu s. Radovica i s. Slamna Vas.¹⁹

Uspjeh, koji je neprijatelj postigao toga dana, ne bi bio tako izrazit da nije bilo grešaka u komandovanju. Prije svega, trebalo je privremeno obustaviti izvlačenje snaga 3. brigade 8. divizije, ili barem dijela tih snaga, kada je uočeno da neprijatelj preduzima napad. Zajedničkim naporima obeju brigada bi se već u početku suzbila ili barem otupila snaga neprijateljskog napada.

Stab brigade je trebalo da bataljonima preciznije odredi zadatke, poslije povlačenja sa prvih položaja. Da je to učinjeno vjerojatno je da 2. bataljon ne bi tako nespreman dočekao novi neprijateljski napad. Neblagovremeno uočavanje važnosti crkve sv. Jakoba, kao taktičkog objekta u odbrani položaja Visoče i s tim u vezi neodređivanje jačih snaga za njegovo posjedanje imalo je značajne negativne posljedice, jer je jedan jak položaj kakav je s. Visoče pao bez jačeg otpora, a osim toga pad tog položaja se negativno odrazio i na situaciju kod desnog susjeda, kome je, zbog napuštanja s. Visoče, sada bio ugrožen lijevi bok.

Rano ujutro 12. jula, brigada je izvršila demonstrativan napad na s. Visoče. Za napad su bili određeni 1. i 3. bataljon, i to: 3. bataljon pravcem s. Kordići — s. Visoče, a 1. bataljon pravcem k. 962 — s. Plavci — s. Visoče: 2. bataljon je zaposjeo s. Kordiće i položaje desno i lijevo od sela sa zadatkom podrške i prihvata snaga 1. i 3. bataljona.

Napad je otpočeo u 6 sati, dosta mlako. Neprijatelj je otvorio snažnu vatru i nije ni dozvolio jedinicama da pređu u juriš. Naročito je bila opasna flankirna vatra sa zvonika

¹⁹ Zbornik, V, knj. 29; dok. br. 50: Izvještaj operativnog štaba hrvatskih i slovenačkih jedinica, od 17. jula 1944.; dok. br. 69: Izvještaj štaba 8. divizije, od 24. jula 1944. i dok. br. 80: Izvještaj štaba 34. divizije, od 26. jula 1944.

Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 41/4: Izvještaj štaba brigade od 15. jula 1944. reg. br. 44/4 i 43/4: Izvještaj štabova bataljona.

crkve sv. Jakob i iz s. Plavci. Poslije kraćeg puškaranja jedinice su se povukle, i to: 1. bataljon u rejon k. 692 (sjeveroistočno od s. Kordića), a 3. bataljon na prihvatni položaj, na bezimene kote zapadno od s. Kordića.

Oko 11 sati neprijatelj je otpočeo napad na položaje brigade u dvije kolone: jednom pravcem Visoče — Kordići, a drugom pravcem s. Plavci — k. 692. Radilo se o slabijim neprijateljskim snagama, čiji je napad imao za cilj ispitivanje naših položaja. Napad je bio potpomagan i minobacačkom vatrom. Jedna minobacačka granata pogodila je teški mitraljez na k. 692 (južno od s. Kordića) i tom prilikom ubila komandira mitraljeskog voda i ranila zamjenika komandanta 2. bataljona, komesara 1. čete i još 3 borca. Poslije jednoiposatne borbe, neprijatelj se povukao na polazne položaje. Brigada je imala 3 mrtva i 7 ranjenih. Neprijateljski gubici nisu bili poznati.

Na ostalom dijelu fronta situacija je toga dana bila slijedeća:

— 2. brigada 8. divizije i brigada »Ivan Cankar« 15. divizije izvršile su napad na neprijatelja u s. Draščice, ali je napad odbijen. I neprijateljski pokušaji da se uz pomoć snažne artiljerijske vatre probije prema Metlici su odbijeni. Ponovni napad naših jedinica, istoga dana naveče, na neprijatelja u s. Draščice ponovno je odbijen;

— 1. brigada 8. divizije se u toku dana, poslije ogorčenih borbi, a zbog povlačenja brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, povlači na liniju k. 366 — s. Kašt — s. Magovac.

Ujutro 13. jula neprijatelj je iznenadio 1. bataljon na k. 692 i prisilio ga na povlačenje, radi čega je kasnije smijenjen komandant tog bataljona. U isto vrijeme on je iznenada napao i četu 3. bataljona koja se nalazila u ulozu borbenog obezbjeđenja ispred s. Kordići i razbio je. Zbog povlačenja 1. bataljona povukla se i 3. četa 2. bataljona, a štab 2. bataljona, bez odobrenja štaba brigade, izvukao je i 1. četu iz s. Kordića i dio 2. čete, a jednim dijelom 2. čete štitio je povlačenje svih ostalih snaga zapadno od s. Kordići i prihvatao i izvlačio ranjene borce čete 3. bataljona, a potom je povukao na nove položaje i taj dio svoje 2. čete, sa kojim je ostao i dio štaba bataljona.

Poslije povlačenja brigada je zauzela položaj, i to: 3. bataljon na kotama zapadno od s. Kordići, 2. bataljon kod crkve sv. Ilija, a kasnije (po dolasku 1. bataljona 1. brigade 8. divizije) zauzima položaj između s. Radinović i s. Jezernice. U toku noći 2. bataljon se nalazio na odmoru u s. Jezernice, dok su ostala dva bataljona noćila na položajima.

Cijeneći situaciju, štab brigade se nije odlučio na to da protunapadom povрати izgubljeni položaj, jer se, zbog snaga kojima je raspolagao i pravca koji je brigada zatvarala, nije mogao odlučiti na takav rizik. Brigada je imala tog dana 4 mrtva i 6 ranjenih.

Na ostalom dijelu fronta situacija tog dana bila je slijedeća:

— kod 2. brigade 8. divizije i brigade »Ivan Cankar« 15. divizije svi neprijateljski pokušaji da prodre dalje bili su bez uspjeha. Uveče je brigada »Matija Gubec« 15. divizije zamijenila 2. brigadu 8. divizije koja se pomjerila sjeverno od s. Badovinci;

— kod 1. brigade 8. divizije neprijatelj je i poslije višesatne borbe, uspio da ovlada kotama 366 i 378 i s. Kaštom. Jedinice 1. brigade uspjele su da zadrže s. Magovac.

Kod neprijatelja se osjeća tendencija da ovlađivanjem taktički jakim položajima na svom desnom krilu omogućiti slobodniji manevar svojih snaga prema Metlici i Beloj krajini. Stoga je Operativni štab za Žumberak odlučio da 14. jula izvrši napad na neprijatelja u s. Kordići i s. Visoče, a zatim produži u pravcu Vivodine, sa ciljem da ugrozi njegov desni bok i pozadinu. Taj zadatak dat je 8. diviziji u čijem sastavu je tada bila i brigada »Franjo Ogulinac Seljo«. Štab 8. divizije odredio je jedinicama slijedeće zadatke:

— 1. brigada i brigada »Franjo Ogulinac Seljo« (dva bataljona) napadaju na s. Kordići i s. Plavci, a zatim na neprijatelja u s. Visoče; 2. brigada napada pravcem s. Badovinci — s. Visoče.

Napad je počeo oko 4 sata. Dva bataljona brigade »Franjo Ogulinac Seljo« nastupili su putem s. Sošice — s. Kordići i kada su dostigli s. Kordiće 1. brigada je već istjerala neprijatelja iz sela, ali je njen dalji napad ukočen. Ni napad 2. brigade nije uspio.

Neprijatelj je tada reagirao oštrim protunapadom, te potisnuo snage 8. divizije na liniju s. Magovec — Sv. Nikola — Sv. Ilija.

Prikupljeni 1. i 2. bataljon brigade »Franjo Ogulinac Seljo« vrše u 11 sati protunapad na bezimenu kotu zapadno od s. Visočice, sa koje su odbačeni dijelovi 2. brigade 8. divizije. Oba bataljona su vrlo hrabro pošla u napad. Došlo je do oštre borbe u kojoj su se sa obje strane upotrebljavale ručne bombe. Zbog nedostatka bombi, municije i jakog otpora već utvrđenog neprijatelja, protunapad nije uspio, a bataljonima je naređeno da se povuku do

Ručak u predahu borbe. Zumberak juna 1944.

crkve sv. Ilije, gdje su ostali do kraja dana. Brigada je imala u toj borbi 1 mrtvog i 4 ranjena.

Do pada mraka neprijatelj je, poslije vrlo žestokih borbi, ovladao i k. 672 i crkvom sv. Nikola, objektima od važnog taktičkog značaja.

Napad jedinica 15. divizije (brigade »M. Gubec« i »I. Cankar«) na s. Draščice ponovo nije uspio.

S obzirom na to što su jedinice 8. divizije bile zamorene, 15. jula povučene su na odmor, a brigada »Franjo Ogulinac Seljo« dobila je zadatak da brani položaj s. Kor-

dići — Sv. Ilija — Sv. Nikola. Brigada je zauzela slijedeći raspored: 2. bataljon u rejonu s. Radinović — sv. Ilija; 3. bataljon u rejonu s. Kordići zatvarao je pravce koji izvide iz s. Visoče; 1. bataljon u s. Jezernice, u stvari on je predstavljao rezervu brigade. U s. Jezernice nalazio se i štab brigade.

U toku 15. jula neprijatelj je na dijelu fronta koji je branila brigada ponovo zauzeo s. Kordiće i 3. bataljon se povukao na bezimene kote zapadno od sela, gdje se i zadržao. Sem redovnog kontakta sa neprijateljem, koji je bio češći noću (sa patrolama), a slabiji danju (samo osmatranje), drugih akcija ni sa jedne ni sa druge strane nije bilo. Bilo je već očigledno da neprijateljska ofenziva malaksava. Na ostalom dijelu fronta neprijatelj je u toku 15. jula zauzeo s. Slamna Vas koje je u toku noći 15/16. povraćeno kao i s. Radovica. Poslije ovog, brigada »Matija Gubec« 15. divizije izvučena je prema sjeveru zbog planiranog dejstva grupe brigada preko Visoče i s. Oštrca ka Vivodini. To je omogućilo neprijatelju da u toku 16. jula prodre na kratko vrijeme u Metliku. U toku istog dana su se sve neprijateljske snage povukle u svoje garnizone i time je njihova ofenziva na Žumberak završena.

Neprijateljska ofenziva očito je doživjela neuspjeh, iako je neprijatelj uspio da svojim akcijama poremeti sve planove štaba 4. korpusa. Umjesto ofenzivnih akcija 8, 34. i 13. divizije, kao i 15. divizije, ove snage (sem 13. divizije) vodile su ogorčene odbrambene borbe. Neprijatelj, koji je gdje god je stigao pljačkao sve do čega je došao, uporno je nastojao da prodre i prema Beloj krajini. Zahvaljujući borbenosti boraca svih pomenutih jedinica žetva u Beloj krajini bila je time spasena.²⁰

²⁰ Opunomoćenik Rajhsfirera SS za Hrvatsku izdao je 14. jula slijedeće naređenje: »Koncem juna i početkom jula 1944. god. počinje žetva u Hrvatskoj. Opće stanje ishrane zahtjeva da bez obzira na prilike, žetva i u Hrvatskoj bude što potpunije izvršena.

S obzirom na poznatu situaciju sa bandama imaju sva uporišta i jedinice uzeti učešća u okviru taktičkih mogućnosti za zaštitu unosa žetve...

...Pri žetvenoj zaštiti mora biti obezbjeđena najuža saradnja između svih raspoloživih snaga...« (Arhiv VII, kutija 32 A, reg. br. 5/1).

Narod Žumberka i Bele krajine bio je svjedok velike upornosti i borbenosti boraca. Već pri samom dolasku na Žumberak 8. i 34. divizija bile su veoma srdačno dočekanе i od naroda i od organizacija NOP. U čast dolaska štaba 4. korpusa i njegovih jedinica održana je kotarska konferencija JNOF-a i druge priredbe. Omladina je posebno redovno posjećivala jedinice, pa i na položajima. Borcima na položajima narod je stalno donosio hranu.

Na opće rukovođenje Operativnog štaba bilo je mnogo primjedbi. Smatralo se da je frontalno suprotstavljanje neprijatelju, koji je bio u svakom pogledu nadmoćniji, bilo neracionalno i nepravilno. Udari u njegove bokove i pozadinu bili bi daleko efikasniji i brže bi doveli do slamanja ove njegove ofenzive.

Gubici brigade na Žumberku, u borbama od 22. juna do 14. jula, iznose ukupno 98 boraca i rukovodilaca (26 poginula i 72 ranjena). To su veliki gubici koji su se morali odraziti na brigadu. Među izbačenim iz stroja je relativno veliki broj rukovodilaca. Već u prvoj borbi 22. juna poginuo je politički komesar brigade i komandir 3. čete 2. bataljona, a ranjeni pomoćnik političkog komesara brigade, komandanti 2. i 4. bataljona, politički komesar 1. bataljona, politički komesar 3. čete 2. bataljona i dva vodnika iz 2. bataljona. Između 22. juna i 10. jula ranjena su dva komandira čete 3. bataljona, politički komesar 2. čete 2. bataljona a poginuo je jedan vodnik. U završnim borbama od 10. do 14. jula poginuli su komandir 3. čete i vodnik mitraljeskog voda 2. bataljona, a ranjen zamjenik komandanta 2. bataljona, komandir i politički komesar 1. čete 2. bataljona. Ako se pogleda samo situacija kod 2. bataljona vidi se da su u toku tih borbi bili ranjeni i komandant i zamjenik komandanta bataljona, komandir i politički komesar 1. čete, politički komesar 2. čete; poginula dva komandira 3. čete i ranjen politički komesar te čete, poginuo komandir mitraljeskog voda bataljona i još poginuo jedan, a ranjena dva komandira voda.

Znači, skoro da i nije bilo rukovodioca koji za kraće ili duže vrijeme ili pak potpuno nije bio izbačen iz stroja. No, sve to nije značajnije utjecalo na borbenost i moral boraca i na izvršenje zadataka koji su se bataljonu postavljali. Ti gubici odrazili su se, međutim, na rukovođenje a skoro nimalo na borbenost koju je u tim borbama pokazala brigada. Čak se može reći da je brigada u tim borbama još više očvrstnula.

Umjesto poginulog Badel Marjana, za političkog komesara brigade postavljen je Dalibegović Ahmed.

U štabovima bataljona došlo je do više kadrovskih promjena. Za v.d. komandanta 1. bataljona postavljen je Plepelić Kazimir, za političkog komesara Babić Karlo, a koncem jula Lukin Rudolf Doko, i za pomoćnika političkog komesara Gregorin Nikola.

Za političkog komesara 2. bataljona postavljen je Mihić Mato, a za njegovog pomoćnika Pilaš Dragutin.

3. bataljonom je u toku jula komandovao Babić Lovro, jer se Ajdinović Ljuban nalazio na višem oficirskom kursu GŠH. Za v.d. polit. komesara bataljona postavljen je Kireta Vlado, a za operativnog oficira Tačković Stanko.

Za v.d. komandanta 4. bataljona postavljen je Grčić Danijel. Politički komesar tog bataljona Lokas Ante ranjen je na putu iz Žumberka za Pokuplje i na njegovo mjesto kasnije je postavljen Mraković Nikola. Za operativnog oficira bataljona postavljen je Vuljetić Mirko.

Kada se cijeni doprinos brigade, nužno je imati u vidu činjenicu da je u borbama od 10. do 14. jula brigada učestvovala, bez 4. bataljona i onih izbačenih iz stroja, sa ukupnim brojnim stanjem samo oko 390 boraca i rukovodilaca. Normalno je bilo da su stalne borbe i pokreti u velikoj mjeri utjecali na politički i kulturno-prosvjetni rad i uopće na normalniji život i rad brigade.

3. Na maršu kroz Sloveniju i Kordun

Poslije završenih borbi, brigada do 17. jula ostaje na odmoru u širem rejonu s. Kordići, a tog dana je oko 10 sati krenula za s. Grabrovec i s. Donju i Gornju Lokvicu, koje se nalaze u Sloveniji. To je bio prvi dolazak brigade na tie susjedne Slovenije. Već prvi dojmovi bili su vanredni. Narod ovog dijela Slovenije bio je zahvalan partizanima — Hrvatima i Srbima koji su se tako nesebično borili i za njih. Poslije skoro 25 dana neprekidnih borbi i marševa to je bio prvi zaista miran dan u kome se moglo odmarati. Bilo je opće čišćenje, pranje, parenje i peglanje. Pjesma, koja se već toliko dana nije čula, ponovo je oživjela. Jedinice su se svestrano pripremale i za sutrašnji susret sa narodom Črnomelja, koji je borcima pripremao svečan doček.

Sutradan 18. jula u 9,30 sati sve su jedinice bile postrojene. Poslije smotre koju je izvršio komandant brigade otpočeo je pokret. Brigada se kretala iza 8. divizije. Do Vodene Vasi, ispred Črnomelja, kretalo se u prostim redovima a tu je izvršeno prestrojavanje u kolonu trojnih redova. Za vrijeme marša vladala je primjerna disciplina. Ona je bila nužna i zbog potencijalne mogućnosti napada iz zraka. Pred Črnomelj stiglo se oko 18 sati. Grupe članica AFŽ i omladine sačekivale su borce i darivale ih voćem, rakijom, kolačima i cvijećem. Borci, iako mnogi bosonogi, snažno su marševali kroz mjesto obasipani cvijećem i pozdravljani poklicima NOV, bratstvu i jedinstvu i drugu

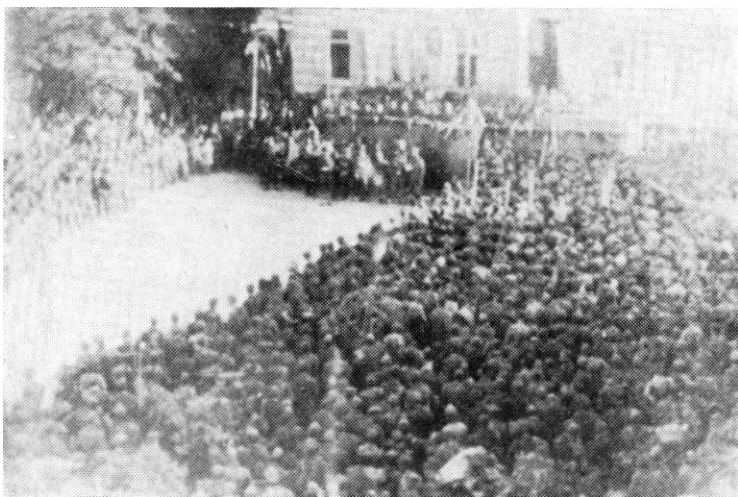

Ulazak 2. bataljona u Črnomelj, jula 1944.

Titu. Bio je to vanredno topao doček koji je borcima ostao u dubokom sjećanju.

Na glavnom trgu u Črnomelju bilo je postrojeno 3.300 boraca Hrvata, Srba i Slovenaca. Na mitingu su govorili zamjenik komandanta GS Slovenije Avšič Jaka i politički komesar 4. korpusa Holjevac Veco. U Črnomelju se ostalo i 19. jula. Poslije podne održana je priredba za brigadu, a poslije nje i kino-predstava. Za mnoge borce i rukovodioce to je od početka rata bila prva kino-predstava.

U 4 sata 20. jula brigada nastavlja pokret na začelju 8. divizije prema s. Vinici i do 12 sati smješta se u rejon s. Podklanec — s. Golek. Ujutro 21. jula brigada maršuje do s. Bosanci, a zatim nastavlja pokret preko s. Ponikve do s. Dubrave. Od s. Zdihova, dalje, brigada maršuje u koloni po jedan i nalazi se u zaštitnici 8. divizije. U toku 22. jula brigada se nalazila u G. Dubravama a neke njene

Postrojene jedinice na trgu u Črnomelju

jedinice su bile na osiguranju prema Tounju i Ogulinu. Tog dana u 24 sata brigada maršuje kao zaštitnica 8. divizije, preko Mrežnice u Kordun, kamo je stigla u 13 sati, ne dolazeći u dodir sa neprijateljem.

Od 23. do 26. jula brigada se nalazila na sektoru Točak — Svajić. Borci su se uglavnom odmarali. Narod Korduna je veoma bratski i srdačno primio brigadu kao hrvatsku jedinicu. U tom periodu brigada je dobila veću količinu engleskih uniformi i obuće, pa je i to imalo velikog odraza na i inače veoma dobro raspoloženje boraca.

26. jula u sastav brigade vratio se ponovo njegov 4. bataljon. S njim je došao i Ruski bataljon Turopoljsko-posavskog odreda koji se sastojao iz tri čete, po 40 boraca.

Ljudstvo tog bataljona je raspoređeno 27. jula u jedinice brigade, na taj način što je u 1. 2. i 3. bataljon ušla po jedna četa, kao 4. četa tih triju bataljona.¹¹

U 13,45 sati 27. jula smotru brigade u zaseoku Martinovići izvršio je politički komesar 4. korpusa Veco Holjevac, koji je u svom govoru pohvalio brigadu za velike uspjehe na Zumberku i ujedno podsjetio na velike zadatke koji brigadu očekuju u narednom periodu. Istog dana u 18 sati brigada je izvršila marš u s. Zagorje.

3. (Ruska) četa 2. bataljona

Brigadu je u s. Zagorje zatekla i proslava trogodišnjice ustanka na Kordunu. Proslava je održana 30. jula u Debeloj kosi. Sem velikog mnoštva naroda koji je prijatno iznenadio borce brigade, na proslavi su učestvovali i 1. brigada 8. divizije i jedan bataljon 2. brigade 8. divizije. Dva dana odmora u s. Zagorje bili su dovoljni da se brigada lijepo pripremi za smotru. Poslije smotre održan je veoma uspio miting.

Po završetku proslave brigada se razmjestila u širi rejon s. Grabovac. U toku 31. jula i 1. avgusta brigada je

²¹ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 5/3; str. 13: Istorijat brigade.

u pokretu prema Pokuplju stigla do s. Lasinje. S obzirom na to što je prelaz r. Kupe kod s. Lasinje danju bio opasan zbog avijacije, brigada je 1. jula ostala u s. Lasinji i pripremala se za prelaz u Pokuplje koji je bio naređen za 21 sat.

Pred polozak u Pokuplje brigada je na licu imala 549 boraca. Prva tri bataljona imala su po četiri čete a 4. bataljon tri. Svaki bataljon ima mitraljeski vod sa 2 mitra-

sti proslave trogodišnjice ustanka u Kordunu

ljeza i 1 protuoklopnom puškom. Prateća četa brigade sastavljena je od po jednog bacačkog i protuavionskog voda i grupe минера. Četa za vezu ima dva voda (linijski i telefonski).

Kao što se vidi, brojno stanje brigade je još uvijek nedovoljno. Popuna brigade ostala je i dalje jedan od najvažnijih zadataka. Popuna u dva navrata (sa Istranima i Rusima) bila je značajna, ali nedovoljna. Dolaskom brigade natrag u Pokuplje trebalo je angažirati sve faktore da bi ona što prije popunila. Na tom području su, u stvari, ležale i najveće rezerve u pogledu mobilizacije. To je bio ujedno i najvažniji zadatak koji je GŠH postavio pred 4. korpus.

Politički rad za vrijeme borbi bio je u zastoju, pa čak su i vijesti dosta zakašnjavale. Taj rad je u Sloveniji, a posebno u Kordunu nešto oživljen. Glavna tema bio je sporazum Tito — Subašić. Prve vijesti o sporazumu prije temeljitog objašnjenja i dobijanja teksta, unijele su izvjesnu zabunu među borcima i narodom. U krajevima sa hrvatskim življem neprijateljska je propaganda širila vijesti

Štab brigade u avgustu 1944, u prvom redu Milan Tojagić komandant (desno), Ahmed Delibegović, politički komesar (lijevo); u drugom redu Drago Kopijar, načelnik štaba (desno) i Božo Rkman zamjenik političkog komesara

kako se NOP složio sa kraljem Petrom i da će se kralj vratiti. Ali, po upoznavanju sa tekstom sporazuma, borci i stanovništvo su shvatili taj sporazum kao jednu novu političku pobjedu NOP-a. Povoljno je utjecala i vanjska politička situacija (nova ofenziva Crvene armije i otvaranje drugog fronta). U političkom radu počeo se primjenjivati nov metod koji je imao za cilj masovnost, tj. da svi borci učestvuju u njemu. Kulturno-prosvjetni odbori, čitalačke grupe i bataljonske konferencije aktivno se uključuju u politički rad. Po ocjeni političkog komesara divizije, politički program najbolje je bio savladan u brigadi »Franjo

Ogulinac Seljo«. Kulturno-prosvjetni rad je oživio. U četama su kulturno-prosvjetni odbori brojali 6 članova. Džepne novine mnogih četa bile su dobro uređene. U brigadi je bilo u posljednjih mjesec dana naučeno desetak novih pjesama.²²

Borci koji su dolazili iz vojne škole divizije vrlo dobro su utjecali na jedinice u koje su dolazili. To je, pored ostalog, pridonijelo povećanju discipline. Borbenost i moral boraca bila je na visini i oni su već sami tražili da se krene u akcije.

²² Isto, k. 1224, reg. br. 17/1: Izvještaj političkog komesara 34. divizije od 29. jula 1944. i k. 429, reg. br. 6/3: Izvještaj polit-komesara 4. korpusa od 5. avgusta 1944.